ప్రచురణయోగ్యమైనది

భారతదేశ సర్వోన్నత న్యాయస్థానము

సివిల్ అప్పీలేట్ అధికారపరిధి

సివిల్ అప్పీలు నెం. 738/2023

(@ఎస్ఎల్పి (సి) నెం. 2490/2023)

(@డైరీ నెం. 10604/2021)

ఢిల్లీ ఎన్సిటి ప్రభుత్వం మరియు ఇంకొకరు .. అప్పీలుదారు

(లు)

వర్సెస్

ఎస్. మనీష్ మరియు ఇంకొకరు ..

ప్రతివాదులు (లు)

తీర్పు

ఎమ్.ఆర్.షా. న్యాయమూర్తి

1. ప్రతివాది నెంబరు 1/అసలు రిట్ పిటిషనరు దాఖలు చేసిన ఈ రిట్ పిటిషన్(సి) నెం. 2846/2015 ను ఢిల్లీ హైకోర్టు వారు జారీ చేసిన ఆక్షేపిత తీర్పు, ఉత్తర్వుల ల ద్వారా అట్టి రిట్ పిటిషన్ ను అనుమతించినది మరియు ప్రశ్నార్థకమైన భూమికి సంబంధించి భూసేకరణ చట్టము, 1894 (ఇకపై "చట్టము, 1894" గా సూచించబడింది) కింద ప్రారంభించిన భూసేకరణ కార్యకలాపాలు భూసేకరణలో న్యాయమైన పరిహారం మరియు పారదర్శకత హక్కులోని సెక్షన్ 24 (2) కింద రద్దు చేయబడునని ప్రకటించింది. అట్టి తీర్పు ద్వారా భాదితుడు అసంతృప్తి చెందినందున NCT ఢిల్లీ ప్రభుత్వము ప్రస్తుత అప్పీలును దాఖలు చేసెను.

2. హైకోర్టు ఆమోదించిన ఆక్షేపిత తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు నుండి మరియు హైకోర్టు లో దాఖలు చేసిన కౌంటర్ అఫిడవిట్ నుండి కూడా, అప్పీలుదారు మరియు అసలు ప్రతివాదుల తరపు ప్రేత్యేక కేసుగా ప్రశ్నార్థమైన భూమిని తేదీ.23.0.2.2007 న స్వాధీనం చేసుకున్నట్లు తెలుయుచున్నది. అయితే, పైన పేర్కొన్నవి ఉన్నప్పటికీ, పూణే మునిసిపల్ కార్పొరేషన్ మరియుఇంకొకరు వర్సెస్ హరక్చంద్ మిసిరిమల్ సోలంకి మరియు ఇతరులు, (2014) 3 ఎస్. సి. సి 183, కేసులో ఈ కోర్టు వారి నిర్ణయంపై ఆధారపడటం జరిగింది. హై కోర్టు అట్టి రిట్ పిటిషన్ను అనుమతించింది మరియు 1894 చట్టము కింద ప్రారంభించిన భూసేకరణ కార్యకలాపాలు 2013 చట్టము యొక్క సెక్షన్ 24 (2) కింద రద్దు చేయబడినట్లు పరిగణించబడునని ప్రకటించింది.

3. ఏదేమైనా, పూణే మున్సిపల్ కార్పొరేషన్ మరియు ఇంకొకరు (పైన పేర్కొన్న) కేసులో ఈ కోర్టు వారి తీర్పుపై , హై కోర్టు ఆధారపడి ఆక్షేపిత తీర్పు మరియు ఉత్తర్వులను జారీ చేసినది . ఇండోర్ డెవలప్మెంట్ అథారిటీ వర్సెస్ మనోహర్ లాల్ మరియు ఇతరులు(2020) 8 SCC 129 కేసులో ఈ కోర్టు వారు రాజ్యాంగ ధర్మాసనం తీసుకున్న నిర్ణయం ద్వారా హై కోర్ట్ వారి ఆక్షేపిత తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు నిర్దిష్టంగా రద్దు చేయబడిందని గమనించాలి మరియు పేరా 365 మరియు 366 లో ఈ న్యాయస్థానం యొక్క రాజ్యాంగ ధర్మాసనము ఈ క్రింది విధంగా పరిశీలించి తీర్మానించింది:-

365. ఫలితంగా పూనే మున్సిపాల్ కార్పొరేషన్ వర్సెస్ హరక్చంద్ మిసిరీమల్ సోలంకి, (2014) 3 SCC 183 కేసులో జారీ చేసిన తీర్పు ద్వారా పైన ఉదహరించిన వివాదాస్పద తీర్పు రద్దు చేయబడినది.మరియు పూణే మున్సిపల్ కార్పొరేషన్. వి. హరక్చంద్ మిసిరిమల్ సోలంకి, (2014) 3 SCC 183] ఇచ్చిన నిర్ణయం ఇందుమూలముగా రద్దు చేయబడింది మరియు పూణే మునిసిపల్ కార్పొరేషన్ తీసుకున్న అన్ని ఇతర నిర్ణయాలు.[పూణే మునిసిపల్ కార్పొరేషన్.వి. హరక్చంద్ మిసిరిమల్ సోలంకి, (2014) 3 ఎస్సిసి 183] ను అనుసరించారు, అవి కూడా రద్దు చేయబడ్డాయి.శ్రీ బాలాజీ నగర్ రెసిడెన్షియల్ అసోసియేషన్ లో ఈ నిర్ణయం తీసుకున్నారు. [శ్రీ బాలాజీ నగర్ రెసిడెన్షియల్ అసోసియేషన్ వర్సెస్ స్టేట్ ఆఫ్ టిఎన్, (2015) 3 ఎస్సిసి 353] మంచి చట్టాన్ని నిర్దేశిస్తుందని చెప్పలేము, రద్దు చేయబడింది మరియు దానిని అనుసరించే ఇతర నిర్ణయాలు కూడా రద్దు చేయబడ్డాయి.ఇండోర్ డెవలప్మెంట్ అథారిటీ వర్సెస్

శైలేంద్ర [(2018) 3 ఎస్. సి. సి 412] లో, సెక్షన్ 24 (2) లోని నిబంధనకు సంబంధించిన అంశం మరియు "లేదా" ను "అదా" లేదా "మరియు" గా చదవాలా అనేది పరిశీలన కోసం ఉంచబడలేదు.అందువల్ల, ప్రస్తుత తీర్పులోని చర్చ దృష్ట్యా, ఆ నిర్ణయం కూడా ప్రాబలంగా ఉండదు.

366. పైన పేర్కొన్న చర్చను దృష్టిలో ఉంచుకుని, మేము ఈ క్రింది విధముగా ప్రశ్నలకు సమాధానం ఇస్తాముః

సెక్షన్ 24 (1) (ఎ) లోని నిబంధనలు ప్రకారం, 2013 చట్టము ప్రారంభమైన తేదీ 1-1-2014 ప్రకారం అవార్డు ఇవ్వకపోతే, విచారణలో జాప్యం ఉండదు.2013 చట్టము నిబంధనలు ప్రకారం పరిహారం నిర్ణయించబడాలి.

ఒకవేళ కోర్టు మధ్యంతర ఉత్తర్వు పరిధిలోకి వచ్చే వ్యవధిని మినహాయించి ఐదేళ్ల వ్యవధిలో అవార్డు ఆమోదించినట్లయితే, 1894 చట్టము కింద 2013 చట్టము యొక్క సెక్షన్ 24 (1) (బి) కింద అందించిన విధంగా అది తొలగించబడలేదన్నట్లుగా కార్యకలాపాలు కొనసాగుతాయి.

స్వాధీనం మరియు పరిహారం మధ్య సెక్షన్ 24 (2) లో ఉపయోగించిన "లేదా" అనే పదాన్ని "కాదు" లేదా "మరియు " గా చదవాలి. భూసేకరణ ప్రక్రియల్లో లోపం ఉన్నట్లు భావించడం 2013 చట్టము సెక్షన్ 24 (2) ప్రకారం, ఈ చట్టం ప్రారంభానికి ముందు ఐదేళ్లు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ కాలం పాటు అధికారులు చర్య లోపం కారణంగా, భూమిని స్వాధీనం

చేసుకోలేదు లేదా పరిహారం చెల్లించలేదు.మరో మాటలో చెప్పాలంటే, స్వాధీనం చేసుకున్నట్లయితే, పరిహారం చెల్లించకపోతే ఎటువంటి లోపం ఉండదు.అదేవిధంగా, పరిహారం చెల్లించినట్లయితే, స్వాధీనం చేసుకోకపోతే అప్పుడు ఎటువంటి లోపం ఉండదు.

2013 చట్టము సెక్షన్ 24 (2) లోని ప్రధాన భాగంలో "చెల్లింపు" అనే వ్యక్తీకరణలో కోర్టులో పరిహారం జమ చేయడం లేదు.డిపాజిట్ చేయకపోవడం యొక్క పర్యవసానాన్ని సెక్షన్ 24 (2) లోని నిబంధనలులో అందించబడింది, ఒకవేళ అది ఎక్కువ మంది భూస్వాములకు సంబంధించి జమ చేయబడకపోతే, 1894 చట్టము సెక్షన్ 4 కింద భూసేకరణ కోసం ప్రకటన తేదీ నాటికి లబ్ధిదారులందరూ (భూస్వాములు) 2013 చట్టం యొక్క నిబంధనలుకు అనుగుణంగా పరిహారానికి అర్హులు. భూసేకరణ చట్టం, 1894 లోని సెక్షన్ 31 కింద బాధ్యత నెరవేర్చబడకపోతే, ఈ చట్టము సెక్షన్ 34 కింద వడ్డీని మంజూరు చేయవచ్చు.నష్టపరిహారాన్ని (కోర్టులో) జమ చేయకపోవడం వల్ల భూసేకరణ కార్యకలాపాలు విఫలం కావు.ఐదేళ్లు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ కాలం పాటు అధిక సంఖ్యలో కమతాలకు సంబంధించి జమ చేయకపోతే, 2013 చట్టము ప్రకారం పరిహారం 1894 చట్టము యొక్క సెక్షన్ 4 కింద భూసేకరణ కోసం ప్రకటన తేదీ నాటికి "భూ యాజమానులకు" చెల్లించాలి.

ఒకవేళ ఒక వ్యక్తి 1894 చట్టము సెక్షన్ 31 (1) కింద అందించిన విధంగా పరిహారాన్ని చెల్లించడం, చెల్లించకపోవడం లేదా కోర్టులో పరిహారం జమ చేయకపోవడం వల్ల సెక్షన్ 24 (2) కింద సేకరణ గడువు ముగిసిందని క్లెయిమ్ చేయడానికి అతనికి అవకాశం లేదు.సెక్షన్ 31 (1)

కింద మొత్తాన్ని సొమ్ము చెల్లింపు చేయడం ద్వారా చెల్లించాల్సిన బాధ్యత పూర్తవుతుంది.నష్టపరిహారాన్ని స్వీకరించుటకు నిరాకరించిన లేదా అధిక పరిహారం కోసం పరిష్కారము కోరిన భూస్వాములు, 2013 చట్టము సెక్షన్ 24 (2) కింద సేకరణ కార్యకలాపాలు రద్దు చేయబడ్డాయని చెప్పలేరు.

2013 చట్టము సెక్షన్ 24 (2) లోని నిబంధనను సెక్షన్ 24 (2) లో భాగంగా పరిగణించాలి, సెక్షన్ 24 (1) (బి) లో భాగం కాదు.

1894 చట్టము కింద స్వాధీనం చేసుకునే విధానం మరియు సెక్షన్ 24 (2) కింద ఉద్దేశించిన విధంగా మరణ విచారణ నివేదిక/విజ్ఞాపన వ్రాయుట ద్వారా 1894 చట్టము సెక్షన్ 16 కింద స్వాధీనం చేసుకోవడంపై అవార్డు ఆమోదించబడిన తర్వాత, 2013 చట్టము సెక్షన్ 24 (2) కింద ప్రభుత్వ స్వాధీనంలో ఉన్న భూమిని ఉపసంహరించుకునే అవకాశం లేదు, ఎందుకంటే ఒకసారి స్వాధీనం చేసుకున్న తర్వాత సెక్షన్ 24 (2) కింద ఎటువంటి లోపం ఉండదు.

2013 చట్టము అమలులోకి రాకముందు ఐదేళ్లు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ కాలం పాటు స్వాధీనం చేసుకోవడంలో మరియు పరిహారం చెల్లించడంలో అధికారులు విఫలమైనట్లయితే, సంబంధిత అధికారులుతో పెండింగ్లో ఉన్న భూసేకరణ చర్యలో సెక్షన్ 24 (2) లోని నిబంధనలు వర్తిస్తాయి.1.1.2014 నాటికి, సంబంధిత అధికారుల వద్ద భూసేకరణ కొరకు ప్రక్రియ పెండింగ్ లో ఉంటే, ఐదు సంవత్సరాల గణనలో కోర్టు ఆమోదించిన మధ్యంతర ఆదేశాల జీవనోపాధి వ్యవధిని మినహాయించాలి.

2013 చట్టము విషయము 24 (2) భూసేకరణ యొక్క ముగిసిన చర్యల చట్టబద్ధతను ప్రశ్నించడానికి కొత్త చర్యలకు దారితీయదు.2013 చట్టము అమలు జరుపుట చేసిన తేదీన పెండింగ్లో ఉన్న చర్యలకు అంటే 1-1-2014 కు సెక్షన్ 24 వర్తిస్తుంది. ఇది పాత మరియు సమయం-నిషేధించబడిన క్లెయిమ్లను పునరుద్ధరించదు మరియు ముగిసిన కార్యకలాపాలను తిరిగి ప్రారంభించడానికి గాని లేదా భూస్వాములు భూసేకరణను చెల్లనిదిగా చేయడానికి గానీ బదులుగా ట్రెజరీలో నష్టపరిహారం జమ చేసే విధానాన్ని లేదా కార్యకలాపాలను తిరిగి ప్రారంభిచడానికి స్వాధీనం చేసుకునే విధానం యొక్క చట్టబద్ధతను ప్రశ్నించుటకు గాను అనుమతించుదు.

4. పైన పేర్కొన్న వాటిని దృష్టిలో ఉంచుకుని, ఇండోర్ డెవలప్మెంట్ అథారిటీ (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో ఈ శాసనము నిర్దేశించిన చట్టాన్ని వర్తింపజేయడం మరియు అప్పీలుదారు మరియు అసలు ప్రతివాదుల తరపున ప్రశ్నార్థకమైన భూమిని తేదీ 23.02.2007 న స్వాధీనం చేసుకున్నారని నిర్దిష్ట కేసుగా పరిగణించినప్పుడు, 1894 చట్టం కింద ప్రారంభించిన భూసేకరణ కార్యకలాపాలు 2013 చట్టము విషయము 24 (2) కింద గడువు ముగిసినట్లు పరిగణించబడుతున్నాయని ప్రకటిస్తూ హైకోర్టు జారీ చేసిన వివాదాస్పద తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు నిలువజాలదని మరియు రద్దు చేయబడటానికి మరియు కొట్టివేయడానికి అర్హమైనది మరియు తదనుగుణంగా రద్దు చేయబడికొట్టివేయబడినది.

తదనుసారం, ప్రస్తుత అప్పీలు అనుకూలముగా అనుమతించబడింది. ఖర్చుల గూర్చి

ఉత్తర్వులు లేవు.పెండింగ్లో ఉన్న దరఖాస్తులు ఏవైనా ఉంటే అవి కూడా పరిష్కరించబడతాయి.

న్యాయమూర్తి

[ఎం. ఆర్. షా]

న్యూ ఢిల్లీ;

ఫిబ్రవరి 09,2023.

న్యాయమూర్తి

[సి. టి. రవికుమార్]